

"ושמחת בחגך והיית אך שמח"

תקציר שאלות ותשובות בהלכות חג
הסוכות וארבעת המינים

מרדכי אפרתי
גבעת שמואל
תשרי התשע"ב

הקדמה

ראשית, אני מודה לקב"ה שזיכני לחבר ולערוך את החוברת שלפניכם ולעסוק ב"דבר ד' – זוהי הלכה".

החוברת עוסקת בהלכות הישומיות ביותר של הסוכה וארבעת המינים אך אינה עוסקת כלל במצוה, אולי המרכזית של חג הסוכות, והיא "ושמחת בחגך".

מדוע רוב החיבורים ההלכתיים, כולל חוברת דלה זו, לא מתמקדים ומפרטים בפירוט רב את הלכות שמחת החג כפי שהם מתמקדים ומפרטים לפרטי פרטים את הלכות הסוכה וארבעת המינים?

שמחה נובעת מ"אחדות". הפסוק אומר "ולישרי לב שמחה" כלומר השמחה קשורה לקו הישר. הקו הישר הוא הדרך הקצרה ביותר לאחד ולקשר שני גופים נפרדים ומכאן שכדי להגיע לשמחה יש להיות מאוחד, מקושר ורק אז השמחה היא אמיתית כיוון שהיא כוללת כל חלק במציאות ואין מקום לפירוד לעצבות.

הסוכה מסמלת את האחדות בעם ישראל. גם העני וגם העשיר בונים סוכה – בית ארעי המסמל שכל קניני העולם הזה חולפים במוקדם או במאוחר ולכן אין כל הבדל בין הרמות הכלכליות בעם והכל בעצם אחד ואותו דבר.

גם ארבעת המינים מסמלים את האחדות בין סוגים שונים של אנשים, אלו שיש בהם "טעם וריח" יחד עם אלו שאין להם כלל "טעם וריח" יחד עם אלו שיש להם רק "טעם" ואלו שיש להם רק "ריח" ואת כולם אנו אוגדים יחד.

לאור האמור לעיל אפשר לומר שעצם הלכות הסוכה וארבעת המינים המסמלים אחדות הם אלו שגורמים לשמחה שהרי ראינו לעיל שהשמחה נובעת מאחדות. במילים אחרות אם הסוכה וארבעת המינים יביאו אותנו לאחדות הרי שהשמחה תגיע מאליה ולכן אין כל כך הרבה צורך לפרט ולהתמקד בה.

השתדלתי להציג את ההלכות הן לפי מנהג אשכנז והן לפי מנהג ספרד ואם בכל זאת "דילגתי" על משהו אשמח לקבל תגובות והערות ותיקונים.

מטרת החוברת היא להציג את ההלכות ומורכבותן בלבד ובענייני פסיקת הלכה למעשה יש להיוועץ במורה הוראה.

חג שמח !!!

מרדכי אפרתי

רב ביהמ"ס "רינת ישראל" גבעת שמואל

סוכה וכשרותה

מס'	השאלה	התשובה
1	מהו הגובה המקסימלי של הסוכה (המרחק המקסימלי מריצפת הסוכה לסכך)?	הסוכה צריכה להיות "דירת ארעי" ולא "דירת קבע", אם אדם יבנה סוכה באופן שהסכך יהיה בגובה 20 אמה (כ-10 מטר מקרקע הסוכה), הוא חייב לבנות עמודים חזקים וקבועים עמוק באדמה כדי שהסוכה לא תיפול ובכך הסוכה כבר אינה "דירת ארעי" אלא "דירת קבע". דבר המנוגד לציווי התורה לכן גובה הסוכה דהיינו המרחק בין ריצפת הסוכה לסכך צריך להיות עד 20 אמה דהיינו (48 ס"מ כפול 20) 9.60 מטר ולא יותר. (כמובן שסוכה הבנויה בקומות עליונות ככל שיהיו, כשרה שהרי המרחק הנ"ל אינו בין קרקע העולם לגג הסוכה אלא בין ריצפת הסוכה לסכך).
2	מהו הגובה המינימלי של הסוכה (המרחק המינימלי מריצפת הסוכה לסכך)?	גובה הסוכה (המרחק מריצפת הסוכה לסכך) צריך להיות לא פחות מעשרה טפחים דהיינו 1 מטר (אמנם בד"כ נהוג לחשב טפח כ 8 ס"מ כדעת הרב נאה אבל כיוון שמצות סוכה היא מדאורייתא עדיף להחמיר ולחשב כדעת ה"חזון איש" שטפח שווה ל 9.6 ס"מ כלומר כ 10 ס"מ ולכן 10 כפול 10 הם 100 ס"מ דהיינו 1 מטר). הסיבה למידה זו היא מפני שפחות מעשרה טפחים (1 מטר) זוהי דירה סרוחה (לא מאווררת ומחניקה) שאי אפשר לדור בה והרי הסוכה צריכה להיות מרווחת כמו הבית (תשבו כעין תדורו) שאפשר לדור בו ברווח.
3	מהם האורך והרוחב המינימליים והמקסימליים של הסוכה?	אורך ורוחב הסוכה צריך להיות לא פחות מ 7 טפחים באורך ו 7 טפחים ברוחב. כאמור לעיל נהוג לחשב טפח כ 8 ס"מ כדעת הרב נאה אבל כיוון שמצות סוכה היא מדאורייתא עדיף להחמיר ולחשב כדעת ה"חזון איש" שטפח שווה ל 9.6 ס"מ כלומר כ 10 ס"מ ולכן 10 כפול 7 הם 70 ס"מ באורך ו 70 ס"מ ברוחב אבל אפשר גם להסתמך על דעת הרב נאה שטפח הוא 8 ס"מ ולכן גם אם אורך הסוכה ורוחבה הוא רק 56 ס"מ (7 כפול 8) היא כשרה. הסיבה למידה זו (7 טפחים אורך ו 7 טפחים רוחב) היא משום ששיעור זה הוא השיעור שבו יכול אדם לשבת ראשו, רוב גופו ושולחנו בסוכה. אין שיעור לאורך ולרוחב המקסימליים של הסוכה והיא יכולה להיות גדולה ביותר.
4	כמה דפנות צריכות להיות בסוכה?	<p style="text-align: center;">מן התורה – לפחות 3 דפנות</p> <p>3 פעמים נאמרה בתורה המילה "סוכות" פעם אחת בכתוב מלא "סוכות" ופעמיים בכתוב חסר "סכת" כלומר ענין הסוכה מוזכר למעשה 4 פעמים, פעם אחת "סוכות" – מלא וברבים ומינימום רבים הוא 2, פעם אחת "סכת" – לשון יחיד כלומר 1, ועוד פעם אחת "סכת" – לשון יחיד כלומר 1. מהפעם הראשונה של "סכת" אנו לומדים שצריך לעשות סוכה כך שנשארו לנו 3 פעמים מיותרים ומכך לומדים שצריך מינימום 3 דפנות.</p> <p style="text-align: center;">הלכה למשה מסיני – לפחות 2 דפנות "וחצי" (כדלהלן)</p> <p>1. שתי דפנות כהלכתן (לפחות 7 טפחים כל אחת) המונחות בצורת האות ר וליד אחד הדפנות במרחק של פחות מ 3 טפחים מהדופן עושה דופן שלישית שאורכה קצת יותר מטפח ומניח קנה מעל אותו דופן ומעל הפתח כדי שיהיה צורת הפתח 2. שתי דפנות כהלכתן (לפחות 7 טפחים כל אחת) מקבילות זו לזו ובניהן עושה דופן שלישית שאורכה יותר מ 4 טפחים ומעמיד אותה במרחק של פחות מ 3 טפחים מאחד הדפנות וגם כאן צריך להניח קנה מעל לאחת משתי הדפנות ומעל הדופן השלישית כדי שיהיה בה צורת הפתח</p>
5	האם סוכה עגולה או עם יותר מ 4 זוויות (מחומשת, משושה וכד') כשרה?	השו"ע [סי' תרלד סעי' ב] פוסק שסוכה עגולה כשרה רק אם ניתן לרבע בתוכה ריבוע של שבעה טפחים על שבעה טפחים ומוסיף "המשנה ברורה" "וכל הסוכה כשרה לישיב בה ואין צריך לצמצם לישיב דוקא בתוך הריבוע". כמו כן "המשנה ברורה" נותן נוסחא: אם היקף הסוכה העגולה או המחומשת או המשושה וכד' הוא לא פחות מ 29 טפחים ו שני חומשים (לדעת החזון איש שיעור זה הוא כ 2.83 מטר ולדעת הרב נאה שיעור זה הוא כ 2.36 מטר) הרי בטוח שיש אפשרות לרבע בה 7 טפחים על 7 טפחים והיא כשרה.
6	האם אפשר לעשות דפנות מבד, מסדינים וכיוצא ב?	לכתחילה הדפנות צריכות להיות קשיחות ואו מתוחות בצורה כזו שרוח מצויה לא יכולה להזיז אותן כלל אבל אם בדיעבד עשה דפנות שמתנדדות ברוח יש אומרים שהסוכה פסולה ויש אומרים שכל שאין חשש שיתנתקו הדפנות מחמת הרוח, כשרה בדיעבד.
7	אם בכל זאת הדפנות עפות ומתנדדות ברוח, איך אפשר להופכן לדפנות כשרות?	אם נמתח חוט ברזל עבה, פס עץ או מתכת וכד' בין עמוד אחד בדופן לעמוד השני בצורה הבאה: נמדוד מהקרקע פחות מ 24 ס"מ ונמתח חוט ברזל עבה, פס עץ או מתכת וכד' ושוב במרחק של פחות מ 24 ס"מ נמתח חוט ברזל ושוב במרחק של פחות מ 24 ס"מ נמתח חוט ברזל כך עד גובה 1 מטר (וי"א עד גובה 80 ס"מ). ההיתר כאן הוא ע"פ דין "לבוד" הלכה למשה מסיני, "לבוד" – מחובר, כלומר כאשר המרווח הוא פחות מ 3 טפחים אנו מחשיבים את האויר שנמצא בין חוט לחוט כאילו הוא סגור בדופן פיזית. יש להקפיד שהחוט עצמו יהיה מתוח ביותר ולא יזוז ברוח מצויה כלל
8	האם הדופן צריכה להגיע עד לסכך? מה גובה הדופן?	מעיקר הדין גובה הדופן צריך להיות לפחות 10 טפחים (כ 1 מטר לדעת החזו"א) ולא חייב להגיע לסכך אך צריך להיות מתחת לסכך

<p>9 האם הדופן צריכה להתחיל מהקרקע, האם מותר שיהיה מרווח בן הקרקע לדופן?</p>	<p>לכתחילה הדופן צריכה להתחיל מהקרקע כדי שלא יכנסו חתולים וכד' אבל אם המרווח בין הדופן לקרקע הוא פחות מ 3 טפחים (פחות מ 24 ס"מ) הסוכה כשרה כיוון שפחות מ 3 טפחים נחשב ע"פ הלכה למשה מסיני "לבוד" – מחובר וכאילו הדופן ממשיכה עד הקרקע וגם בע"ח גדולים לא יכנסו במרווח כזה</p>
<p>10 האם על הדופן להיות בדיוק מתחת לסכך או שהיא יכולה להיות קצת יותר רחוקה?</p>	<p>לכתחילה על הדופן להיות בדיוק מתחת לסכך אבל בדיעבד אם היא לא רחוקה יותר מ 3 טפחים (24 ס"מ) ממקום התחלת הסכך היא כשרה ויותר מכך היא פסולה (וראה להלן 12 – 14)</p>
<p>11 מהם התנאים העיקריים לסכך כשר?</p>	<p>מהצומח (אבל לא פירות), אינו מקבל טומאה (לא היה כלי, ריהוט), אינו מחובר לארץ נאמר "חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנד ויקבד" המילים "מגרנד ויקבד" לכאורה לא נחוצות והן באות ללמדנו שהסכך צריך להיות דומה לפסולת גורן ולפסולת יקב דהיינו לקש ולענפים שנשארים כפסולת בגורן וביקב וכמו שהם מן הצומח והם תלושים ואינם כלי המקבל טומאה כך גם הסכך שלא יהיה גזול מיחיד או מהציבור אסור לסכך בסכך מבלי לקבל רשות מבעל הענפים או הסכך גם אם הסכך שייך לעיריה, קק"ל, מינהל מקרקעי ישראל וגופים ציבוריים שונים. אם סיכך בהם ונזכר בליל סוכות שלא קיבל רשות, יחליט בדעתו לשלם לבעלי העצים ואז יהיה מותר לו לשבת בסוכה (וי"א שלא יברך עליה). אם שילם (אפילו שלקח בלי רשות) או בעל העצים הסכים שישלם לו אחרי סוכות – ישב ויברך עליה. אם הוא נסר (דיקט, לייסט חדש שלא השתמשו בו כלל) שלא יהיה רחב יותר מ 32 ס"מ מפני שנסר ברוחב זה (4 טפחים) דומה לתקרת בית וחכמים חששו שמא יבין מכך שאפשר לשבת תחת תקרה של בית אם הוא נסר (דיקט, לייסט חדש שלא השתמשו בו כלל), שיהיה רווח בין הנסרים מותר לסכך בנסרים כנ"ל אבל בתנאי שיהיה אויר כל שהוא בניהם לכל אורך הסוכה ולא יהיו צמודים זה לזה כמו תקרה צילתה מרובה מחמתה אבל חמתה מרובה מצילתה פסולה. אם החמה והצל שוים במקום הסכך – פסולה מפני שקרני השמש מתפשטות יותר כשמתרחקות מן הסכך כך שבסוף חמתה מרובה מצילתה, אבל אם החמה והצל שוים בארץ- כשרה לא אטומה לכתחילה צריך להיות סכך בכמות שאפשר לראות כוכבים אבל בדיעבד כשר גם אם לא רואים כוכבים. אם אטום עד כדי שלא יכנסו גשמים – יש פוסלים ויש מכשירים.</p>
<p>12 האם קרחת אויר בסכך (חסר סכך ויש ריווח של אויר) פוסלת את הסוכה?</p>	<p>אם הקרחת (שטח המקום שאין בו סכך ויש במקומו אויר) פחות מ 3 טפחים (פחות מ 24 ס"מ) – הסוכה כשרה בין אם הקרחת באמצע הסוכה ובין אם היא בצדדיה, אבל לא אוכלים או ישנים תחת הקרחת, אבל יותר מ 24 ס"מ – הסוכה פסולה</p>
<p>13 אם באמצע הסוכה לא היה סכך כשר אלא סכך פסול (לא אויר כדלעיל) כגון, אבנים, ברזלים ושאר דברים שלא מסככים בהם, האם הסוכה כשרה?</p>	<p>הלכה למשה מסיני שסכך פסול באמצע הסוכה אינו פוסל אלא עד 4 טפחים (32 ס"מ) כלומר אם יש סכך פסול באמצע הסוכה והוא פחות מ 32 ס"מ – הסוכה כשרה ומותר לאכול ולישון תחתיו, יותר מ 4 טפחים (יותר מ 32 ס"מ) – פסולה.</p>
<p>14 אם בצד הסוכה לא היה סכך כשר אלא סכך פסול (לא אויר כדלעיל) כגון, אבנים, ברזלים ושאר דברים שלא מסככים בהם, האם הסוכה כשרה?</p>	<p>סכך פסול אינו פוסל את הסוכה אם אינו יותר מ 4 אמות (לא יותר מ 1.92 מטר), כלומר אם מהדופן עד הסכך הכשר יש סכך פסול ששטחו הוא פחות מ 1.92 מטר, אנו מדמיינים (ע"פ הלכה למשה מסיני) כאילו הדופן מתעקמת באלכסון (דופן עקומה) ומתחברת לסכך הכשר והסוכה כשרה אבל לא אוכלים וישנים תחת הסכך הפסול. יותר מ 4 אמות הסוכה פסולה</p>
<p>15 יצרתי חלל בתקרה בחדר בבית בשטח של שבעה טפחים על שבעה טפחים, האם אפשר להחשיב את קירות החדר ולהכשיר את הסוכה?</p>	<p>אם המרחק מהקירות הוא פחות מ 4 אמות הסוכה כשרה וזאת מדין "דופן עקומה" כאמור לעיל</p>
<p>16 האם מותר לקשור את הסכך כדי שלא יעוף?</p>	<p>כל דבר שלא מסככין בו אין משתמשים בו כ "מעמיד" להעמיד באמצעותו את הסכך (כלומר, לא משתמשים בו כדבר שגורם לסכך לעמוד ולהתקיים, לא משעינים את הסכך עליו, לא שמים אותו על הסכך כדי שכובדו ימנע את העפת הסכך ע"י הרוח, לא קושרים בו את הסכך) ומאחר וחוט וחבל מקבל טומאה אסור לקשור עימו את הסכך אבל יש שמכשירים בדיעבד בשעת הדחק. לדעת הרב אליעזר מלמד אם גם בלי הקשירה הסכך יכול לעמוד במקומו ולא יעוף ברוח מצויה – מותר לקשור כיוון שהחוט לא "מעמיד" שהרי גם בלעדיו הוא "עומד" ולא עף. אם בלי הקשירה הסכך יעוף ברוח מצויה יניח עליו קרשים כבדים או יקשור אותו באמצעות חבלים כשרים העשויים מסיבים מהצומח שלא עברו עיבוד, ואם גם זה לא ניתן, יכול לקשור בחבלים רגילים בדיעבד.</p>
<p>17 אם אין ברירה ובשעת הדחק, האם מותר ל "העמיד" את הסכך על וואו באמצעות דבר המקבל טומאה (שלא ראוי להיות סכך)?</p>	<p>רק אם אם אין ברירה ובשעת הדחק – מותר. ולכן לכתחילה לא יעמיד את הסכך ישירות על עמודי המתכת של הסוכה (ישירות על קיר – מותר לדעת הרב מרדכי אליהו כיון שאין חשש שיסככו בו) אלא יניח קרשים ועליהם יניח את הסכך (במצב כזה המתכת היא "מעמיד של "מעמיד" ולכן מותר)</p>

18	האם סוכה הנמצאת תחת חבלים לתליית כביסה כשרה?	אם לא תולים על החבלים כביסה בכלל, הסוכה כשרה למרות שיש עליה חבלים. כמובן שיש להשתדל לא לבנות סוכה לכתחילה תחת חבלי כביסה.
19	האם הסוכה כשרה במקרה שמעל הסוכה יש ענף של עץ (המחובר לקרקע)?	לכתחילה אסור לבנות סוכה תחת העץ אבל בדיעבד אם ענפי העץ שמעל הסוכה דלילים מאוד וסכך הסוכה מעובה, עד שגם אם יסירו את הסכך שכנגד ענפי העץ עדיין הסכך הנותר יהיה מספיק מעובה כדי שצילו יהיה מרובה מחמתו, הסוכה כשרה.
20	האם אפשר להשתמש בפרגולה מעץ כגג לסוכה?	אם יש רווח בין עץ (לייסט) לעץ לפחות ברוחב של העץ (של הלייסט) כך שהשמש חודרת ויש יותר שמש מצל (כלומר "חמתה מרובה מצילתה") – יניח עליה סכך רגיל והיא כשרה. אם הרווח יותר צר, יסיר עץ (לייסט) מבין כל שני עצים (לייסטים) ויניח סכך רגיל וכך יכשיר את הסוכה.
21	האם אפשר לתלות קישוטים בסוכה בכל צורה שהיא?	הקישוטים הם למעשה סכך פסול ולכן אין לתלות אותם כשהם רחוקים מהסכך 4 טפחים (32 ס"מ) כיוון שאז אנו יושבים תחת סכך פסול אבל אם הם תלויים תוך 32 ס"מ (4 טפחים) מהסכך – מותר כיוון שהם בטלים לסכך. בכל מקרה את המנורה אפשר לתלות יותר מ 4 טפחים וזאת כדי שלא תפרוץ דליקה
22	האם מותר לטלטל ביו"ט קישוטים של הסוכה שנפלו?	עצם תליית הקישוטים בסוכה היא למעשה הקצאתם למצוה ולכן הם אסורים בהנאה וכיון שהם אסורים בהנאה הם אסורים בטלטול בשבת וביו"ט משום מוקצה.
23	האם מותר בחול המועד להשתמש ולהינות מקישוטים של הסוכה שנפלו?	אסור להשתמש ואו להינות מהם כי הוקצו למצוה אבל אם התנה ואמר (בערב סוכות לפני השקיעה) "אני שם את הקישוטים בסוכה אך אשתמש בהם בכל עת שארצה" אפשר ביום חול המועד להשתמש בהם (אך לכתחילה לא מומלץ לעשות זאת ולסמוך על תנאי זה) כמובן שבחול המועד הם אינם אסורים בטלטול אלא אפשר לטלטלם ולפנותם גם אם לא התנה.
24	האם מותר לטלטל בשמחת תורה קישוטים של הסוכה שנפלו?	יש לנו כלל האומר "מגו דאתקצאי לבין השמשות, אתקצאי לכולי יומא" כלומר: מתוך ששבין השמשות של ערב שמחת תורה עדיין קישוטים אלו שימשו את הסוכה והם היו מוקצים למצוה זו, הם ממשיכים להיות מוקצים גם במהלך יום שמחת תורה למרות שכבר חג הסוכות הסתיים ולכן גם בשמחת תורה דינם כביו"ט ואסור לטלטלם. לכן מי שתולה פירות משבעת המינים בסוכה לנוי, יכול לאוכלם רק במוצאי שמחת תורה.
25	האם חייבים לאכול דווקא לחם בסוכה?	בלילה הראשון של החג חייבים לאכול דווקא "כזית" לחם (30 גר' או בנפח) בסוכה וזאת תוך כדי זמן של "אכילת פרס" כלומר תוך 4 דק' וי"א תוך 7.5 דקות (כמו בליל הסדר) כמובן שחוץ מהלחם אוכלים סעודה שלימה. בשאר הימים לא חייבים לאכול לחם בסוכה אבל אם רוצים לאכול לחם יש לעשות זאת רק בסוכה כמובן שנשים פטורות מסוכה שהרי זו "מצות עשה שהזמן גרמא".
26	מה צריך לעשות בלילה הראשון בזמן אכילת "כזית" לחם בסוכה?	מאחר ומצות "צריכות כוונה", בלילה הראשון בזמן אכילת "כזית" לחם בסוכה יש לחשוב ולכוין שאנו מקיימים מצות סוכה ויושבים בסוכה זכר לנס הגדול שהקב"ה הקיף אותנו בענני כבוד כסוכה במדבר בזמן יציאת מצרים וגם זכר לסוכות שישבו בהם בני"י ביציאתם ממצרים ולחשוב שכאילו זה חוזר וקורה עכשיו.
27	האם מותר להכניס לסוכה פח אשפה?	לא. הסוכה קדושה ויש המשויים קדושתה כקדושת בית כנסת ולכן אסור לנהוג בה בבזיון, להשאיר טיטול מלוכלך, להתנהג בקלות ראש ובגסות רוח.
28	מה מותר ומה אסור לאכול מחוץ לסוכה? (מבלי להתיחס לענין הברכה)	"אכילת עראי" פטורה מהסוכה אם אוכל "אכילת עראי", כלומר לא יותר מ 54 גר' לחם (כביצה) או לא יותר מ 54 גר' עוגה או מזונות (כביצה), או לא יותר מ 54 גר' (כביצה) תבשיל ממיני דגן (כגון אטריות) - פטור מהסוכה כמו כן כל שאר המאכלים, הפירות, המשקים (שאינם יותר מהנ"ל) – פטור מהסוכה. כמובן שירא שמים מקפיד לאכול כל דבר וכל שתיה ואפילו מועטת ביותר רק בסוכה. "אכילת קבע" חייבת בסוכה 1. אם אוכל "אכילת קבע", כלומר יותר מ 54 גר' לחם (כביצה) או יותר מ 54 גר' עוגה או מזונות (כביצה), או יותר מ 54 גר' (כביצה) תבשיל ממיני דגן (כגון אטריות) - חייב בסוכה 2. אם הוא באמצע סעודתו אסור לו לאכול כל מאכל אפילו במשקל כלשהוא ולשתות אפילו מים מחוץ לסוכה.
29	מתי יש לברך "לישב בסוכה" ומתי אין לברך "לישב בסוכה"? (המשך התשובה בעמ' הבא)	נאמר בתורה "בסוכות תשבּו". אפשר להבין מכך שבכל פעם שנכנס לסוכה ויושב שם צריך לברך וכך כנראה הבין הרמב"ם והגר"א ולכן פסק הגר"א לברך כל פעם שנכנס לסוכה אפילו כשאינו אוכל יברך(אא"כ יצא לרגע כדי לחזור) מאידך ר"ת (וכמופיע ברא"ש) הבין ש "תשבּו" פירושו ישיבה לצורך אכילה שאז לישיבה זו יש משמעות ולכן פסק לברך רק כאשר אוכל דבר שמחייב אותו בסוכה כמו לחם או עוגות. הספרדים פסקו כר"ת ולכן מברכים "לישב בסוכה" רק: 1. אם אוכל לחם יותר מ "כביצה" (יותר מ 56 גרם ועדיף שיאכל 60 גרם) 2. אם אוכל "מזונות" (פת הבאה בכיסנין) רק כ "שקובע עליהם סעודה" דהיינו "מזונות" יותר מ 230 גרם (במקרה כזה גם נוטל ידים, מברך המוציא, מברך לישב בסוכה, מברך ברכת המזון) 3. אם אוכל תבשיל מחמשת מיני דגן (כמו איטריות) רק כ "שקובע עליהם סעודה" דהיינו אם אוכל "מזונות" יותר מ 230 גרם (במקרה כזה לא נוטל ידים, לא מברך המוציא אלא מזונות (כיון שאין בתבשיל האיטריות וכד' צורת פת), מברך לישב הסוכה, לא מברך ברכת המזון) האשכנזים מברכים רק: (המשך התשובה בעמ' הבא) א. אם אוכל לחם יותר מ "כביצה" (יותר מ 56 גרם בנפח ועדיף שיאכל 60 גרם בנפח) ב. אם אוכל "מזונות" יותר מ "כביצה" (יותר מ 56 גרם בנפח ועדיף 60 גרם בנפח)

		ג. אם אוכל תבשיל מחמשת מיני דגן (כמו איטריות) רק כ"ש שקובע עליהם סעודה" דהיינו אם אוכל "מזונות" יותר מ 230 גרם בנפח (במקרה כזה לא נוטל ידים, לא מברך המוציא אלא מזונות כיון שאין בתבשיל האיטריות וכד' צורת פת, מברך לישב בסוכה, לא מברך ברכת המזון)
30	שכח לברך לפני שאכל "לישב בסוכה" האם יברך במהלך האכילה או בסופה?	שכח לברך "לישב בסוכה" ונזכר בתוך הסעודה, אם יש לו עוד "כזית" לחם לאכול (29 גר' או בנפח) – צריך לברך "לישב בסוכה" (וי"א שרק אם נשאר לו "כביצה" - 56 גר' או בנפח – וי"א שיכול לברך אפילו אם גמר לאכול
31	האם חייבים לישון בסוכה?	שינה בסוכה יותר חמורה מאכילה בסוכה (אכילת ארעי מותרת מחוץ לסוכה ואילו שינת ארעי אסורה מחוץ לסוכה) ויש חובה לישון בסוכה ולא למצוא תירוצים הנובעים מפחד ואו חוסר אמונה. כמובן שאם השינה בסוכה גורמת לו להיצטער מאוד (קר מאוד, גשם אפילו מועט, וגורמי צער אחרים) פטור מלישון בה.
32	הישן בסוכה שהיא בגודל המינמלי ורגליו מחוץ לסוכה, האם יצא יד"ח שינה בסוכה?	אם ראשו ורוב גופו בתוך הסוכה אפילו שרגליו מחוץ לסוכה, יצא ידי חובת שינה בסוכה.
33	מי פטור משיבה בסוכה?	<p>1) נשים (ולדעת פוסקי אשכנז אם בכל זאת ישבו בסוכה יכולות לברך "לישב בסוכה" אך לדעת פוסקי ספרד לא תברכנה "לישב בסוכה")</p> <p>2) ילדים קטנים עד גיל 6 ומגיל 6 חייבים מדין חינוך (אם הילד פיקח חייב מגיל 5 וי"א שילד רגיל חייב מגיל 7 ופיקח חייב מגיל 6)</p> <p>3) חולה שיש בו סכנה ומשמשו (אפילו בזמן שלא זקוק להם - פטורים)</p> <p>4) חולה שאין בו סכנה (משמשו אינם פטורים)</p> <p>5) חיילים בבסיס קבע חייבים בסוכה אבל אם הם בשטח בפעילות מבצעית פטורים מהסוכה בתנאי שאין סוכה והם צריכים לטרוח עבודה וכן אם השהיה בסוכה תגרום להם לעייפות ולתירגול לקוי. מבלי תנאים אלה – חייבים.</p> <p>6) מצטער (חוץ מהלילה הראשון) בגלל קור, רוח, ריח רע, נכבה האור בשבת ונהיה חושך, יתושים בכמות מרובה, חם מאוד, (כל אלו לא היו ידועים מראש) בן שאביו מצטער משום שחושש שבנו יחלה מהקור בסוכה, גשם (ראה שאלה נפרדת).</p> <p>7) הולכי דרכים (ההולך לטיול או יוצא למסע – חייב בסוכה ועליו להתארגן שתהיה סוכה במסלול או שיבנה סוכה)</p>
34	האם פטורים מהסוכה כאשר יורדים גשמים?	<p><u>יורדו גשמים בלילה הראשון</u> לדעת פוסקי אשכנז: צריך לאכול בסוכה אפילו כשהגשמים יורדים לדעת פוסקי ספרד: אם כמות הגשמים היא כזו שאם יפלו לתוך התבשיל הם יקלקלו אותו - פטור מהסוכה ויאכל סעודת ליל יו"ט בביתו. (אם רואה שבקרוב ייפסקו טוב שימתין מעט אבל לא חייב להתמתין יותר ולהשאר רעב ולפגוע בשמחת היו"ט שלו.) ואם לאחר שאכל בביתו פסקו הגשמים, אם זה לפני חצות הלילה – יאכל "כזית" לחם בסוכה ויברך "לישב בסוכה" ואם זה לאחר חצות לא יברך "לישב בסוכה" אלא יאכל "כביצה" לחם.</p> <p><u>יורדו גשמים בשאר ימי החג</u> אם כמות הגשמים היא כזו שאם יפלו לתוך התבשיל הם יקלקלו אותו – פטור מהשיבה בסוכה (משינה בסוכה פטור אפילו מגשם מועט)</p>
35	האם צריך להדליק את נרות היו"ט או השבת בסוכה?	לכתחילה יש להדליק את הנרות בסוכה ובתנאי שיש מקום בטיחותי מאוד. במידה וזה לא בטיחותי תדליק בבית במקום שאפשר לראות את הנרות מהסוכה ואם גם זה אינו אפשרי, תדליק בבית בנרות שדולקים זמן רב כדי שישפיקו להינות מאורם כאשר יסימו הסעודה ויחזרו הביתה או שיהנו מהנרות לפני שהולכים לסוכה.
36	מתי השמחה בסוכה שלימה?	כתוב ב"זוהר הקדוש" שיש להזמין לסעודות החג בסוכה אנשים עניים, בודדים (אפילו שאינם עניים), מסכנים. החובה היא קודם כל מסכנים ואו בודדים מהמשפחה הקרובה, מהשכונה, מהעיר. כאשר לא עושים זאת ובכל זאת שמחים בחג זוהי שמחת "כרסו" והיא אינה רצויה לפני הקב"ה. כמו"כ כתוב בזה"ק שרק כאשר יש אורחים כאלה – באות נשמות האושפיזין לסוכה ומברכות אותנו (אא"כ ניסה למצוא ולא מצא אנשים להזמין לסוכה).

מה מסמלות מידות הסוכה

כידוע מידות הסוכה הן לפחות שבעה טפחים באורך ושבעה טפחים ברוחב.

חז"ל הגיעו למידות אלו כיוון ששיערו ששטח כזה יכול להספיק לאדם לשבת בסוכה עם שולחנו הקטן. אבל ניתן לראות גם סמליות רבה בגודל הקטן ולפעמים הרעוע של הסוכה.

רבי יצחק עראמה אומר שיש לכך משמעות רבה והיא "כי זה (שהגודל רק 7 על 7 טפחים ובגובה 10 טפחים).... יורה תחילה על חיי הסיפוק והצימצום, כלומר: עצמך עצמך בתוך ההכרחי ואל תבקש גדולות, כי אם תרגיל עצמך בכך, לא יחסר לך כלום, ואם תתיר לך היתרונות – לא יספיק לך כל".

ארבעת המינים

מס'	השאלה	התשובה
1.	איך בוחרים לולב?	<p>1. אורך השדרה שלו (הפס העבה המתחיל בשורשו) צריך להיות לפחות 4 טפחים (32 ס"מ ולדעת החזו"א כ 40 ס"מ) ועדיף שדרה ארוכה כיון שהיא צריכה להיות גדולה מאורך ההדס והערבה לפחות בטפח (8 ס"מ)</p> <p>2. השדרה (ויש מחמירים גם בעלים) צריכה להיות ישרה ללא נטיה ימינה שמאלה או קדימה ואחורה (לולב שראשו כפוף – פסול)</p> <p>3. עליו להיות ירוק וטרי. לולב יבש – פסול.</p> <p>4. שראשו לא יהיה קטום</p> <p>5. שהעלה האמצעי שלו (התיומת) לא נחלק וישתדל שיהיה סגור לגמרי (יש מקפידים לקחת לולב עם "קורה" – קרום חום שעוטף את הלולב בראשו, ובמקרה כזה מסירים את הקרום כדי לבדוק אם פתוח)</p>
2.	איך בוחרים אתרוג? האם יש הבדל בין היום הראשון לשאר ימי החג בענין כשרות האתרוג?	<p>1. שלא יהיה "מורכב". לכן יש לוודא שמדובר בזן לא "מורכב" ויש אישור גורם רבני מוסמך על כך. (יש אומרים שאתרוג תימני הוא בודאות לא "מורכב") אתרוג "מורכב" פסול לברכה כל ימי החג.</p> <p>2. שלא יהיה "חסר" בו כלום הן כתוצאה משריטה של קוץ או כתוצאה מריקבון או מתולעת או מכל סיבה אחרת. אתרוג שהיה לו פיטם ונפל נחשב אתרוג "חסר". כמו כן אם נפל ה "עוקץ" (המקום שבאתרוג שמחבר אותו לעץ) האתרוג נחשב אתרוג "חסר". אתרוג "חסר" (וי"א שגם "ספק חסר") פסול לברכה ביום הראשון אך כשר לברכה בשאר הימים.</p> <p>3. שלא יהיה "ניקב" כלומר שלא יהיה בו נקב. אם הנקב "מפולש" מצד לצד (וי"א שאפילו אם רק הגיע לחדרי הזרע) אפילו שלא חסר – פסול. אם הנקב אינו מפולש (אפילו לא נחסר ממונו כלום וי"א שנחסר ממונו אפילו כלשהוא) אם הנקב רחב כגודל "איסר" – פסול אתרוג "ניקב" פסול לברכה ביום הראשון אך כשר לברכה בשאר הימים. (אא"כ הנקב נעשה ע"י עכברים שאז פסול משום מיאוס, וכן בתנאי שנשתייר בו רובו).</p> <p>4. שלא יהיה בו "שינוי מראה" כלומר שלא יהיה בו: כתם, נקודה שחורה, ריקבון, בליטות, חזזית דהיינו אבעבועות קטנות המתהוות ע"י עיפוש וכד'. (אתרוג בצבע חום לא יקח לכתחילה, ירוק – כשר). "שינוי המראה" פוסל (אפילו שהוא) באחד משלשת האופנים הבאים: א. אם הוא ברוב האתרוג (אפילו לא בחוטמו) ב. אם הוא על "חוטמו" של האתרוג (מהמקום שהאתרוג מתחיל להיות משופע לכיוון קצהו העליון) ג. אם הוא בשני מקומות שונים באתרוג אם נגרם סימן על האתרוג ע"י עלה שנגע בו בזמן גידולו אין זה נקרא "שינוי מראה" כיוון שזה דרך גידולו ומותר אפילו ביום הראשון (אא"כ מדובר במשהו חריג שגרם לצבע אחר) "שינוי מראה" ביום הראשון פסול אבל בשאר ימי החג, לדעת השו"ע (ספרדים) – מותר, לדעת הרמ"א (אשכנזים) – אסור.</p> <p>5. משקלו (נפח) "כביצה" כלומר 56 גרם לפחות. מאחר והאתרוג מתקטן במהלך החג יש לקחת אתרוג יותר גדול משיעור זה. יש המקפידים ששיעורו יהיה לפחות 100 גרם (או בנפח). אתרוג פחות מ "כביצה" פסול הן ביום הראשון והן בשאר ימי החג. (אם בתחילה היה בו שיעור ואח"כ התקטן, בשעת הדחק יטלנו בלי ברכה)</p> <p>6. אינו "הדר" אתרוג יבש או עגול ככדור אין בו "הדר" ופסול אתרוג יבש (ואולי העגול ככדור) פסול ביום הראשון ובשאר החג.</p> <p>7. שהופרש תרומות ומעשרות וי"א שאם לא, פסול בכל ימי החג</p>

<p>1. "משולש" צריך לקחת שלשה הדסים (ויכול להוסיף הדסים כיון שמכוין בנוספים לנוי ולא למצוה, ויש שאסרו להוסיף) וכל הדס צריך להיות "משולש" כלומר שמכל קן יוצאים שלושה עלים בשוה ולא יהיה אחד גבוה ואחד נמוך ממנו לכתחילה עדיף שכולו יהיה "משולש" אך אם רובו (כ 16 ס"מ) מלמטה או מלמעלה הוא משולש – כשר בשעת הדחק (ויש מכשירים גם אם הרוב לא מרוכז במקום אחד אלא מפוזר לאורך ההדס אך במקרה כזה ראוי להחמיר)</p> <p>2. " עליו חופין את עצו" ראשו של כל עלה צריך להגיע עד למעלה מהעוקץ (הקן) של העלה שמעליו וכך יוצא שכל הגבעול מכוסה ע"י העלים. אם עליו לא חופין את עצו – יש פוסלים ויש מכשירים.</p> <p>3. " שלא נקטם ראשו" שראש הגבעול (לא העלים) לא נקטם. ואם אין לו אחר כשר וי"א שיטול אותו ללא ברכה.</p> <p>4. "לא יבש" אם התיבש עד כדי שאם פורכים את העלים בציפורן ופני העלים מלבינים – פסול.</p> <p>5. אורכו שלשה טפחים אורך ההדס צריך להיות שלשה טפחים לפחות כלומר לפחות 24 ס"מ ולדעת החזו"א (ועדיף להחמיר כמוהו בזה כיון שזו מצוה מדאוריתא) לפחות 30 ס"מ הערה: בכל מקרה שדרת הלולב צריכה להיות גדולה ב 8 ס"מ (טפח) מההדס ולכן יש להשתדל לקחת לולב עם שדרה שאורכה 40 ס"מ לפחות</p> <p>6. "נשרו עליו" אם רוב העלים נשרו – פסול. אם נשארו שני עלים לפחות בכל קן – כשר ויש מחמירים וכך עדיף. אם נשרו שני עלים בכל קן ברוב שיעורו של ההדס (16 ס"מ) – פסול.</p>	<p>3. איך בוחרים הדס ?</p>	<p>3.</p>
<p>1. אורכה צריך ליטול 2 ערבות. אורך כל ערבה צריך להיות שלשה טפחים לפחות כלומר לפחות 24 ס"מ ולדעת החזו"א (ועדיף להחמיר כמוהו בזה כיון שזו מצוה מדאוריתא) לפחות 30 ס"מ. לדעת הרב אליהו – בשעת הדחק מספיק שאורכה יהיה לפחות 20 ס"מ ופחות מכך פסולה כל החג.</p> <p>הערה: בכל מקרה שדרת הלולב צריכה להיות גדולה ב 8 ס"מ (טפח) מהערבה וכנ"ל</p> <p>2. לא "צפצפה" העלים צריכים להיות חלקים ללא פגימות כפי שיש במסור והקנה צריך להיות אדום (או שהוא כרגע ירוק אך הוא מתאדם כשהוא שוה יותר בעץ). גם אם העלים אינם חלקים אלא יש בקצוותיהם תלמים קטנים מאוד מאוד כמו מגל קטן – כשר, כיוון שיש מין ערבה כזה.</p> <p>3. "לא נקטם ראשה" נקטם ראשה (אפילו כלשהוא) – פסולה. בגלל סיבה זו יש נזהרים לקחת ערבה עם "לבלוב" (עלה שיוצא מהקצה העליון של הגבעול ובכך מעיד שראשה לא ניקטם)</p> <p>4. יבשה וכמושה אם יבשו רוב העלים עד שאינם ירוקים – פסולה. ערבה כמושה דהיינו שאינה לא לחה ולא יבישה – כשרה.</p> <p>5. נשרו עליה אם נשרו רוב העלים מרוב שיעורה (כלומר נשרו יותר מ 16 ס"מ ומעלה) פסולה. וטוב להדר שלא ינשור מהערבה אפילו עלה אחד.</p>	<p>4. איך בוחרים ערבה ?</p>	<p>4.</p>
<p>מה מימין ומה משמאל לדעת המשנ"ב ומנהג אשכנז – 3 הדסים מימין ללולב ו 2 ערבות משמאל לדעת האר"י ומנהג הספרדים – (הצעה טכנית של עורך החוברת - יקח עלה מהלולב שלן ויחלק אותו ל 3 רצועות ארוכות. ישים את 3 הרצועות מתחת ללולב לאורכה של השדרה אחד למעלה, אחד באמצע, אחד למטה). יניח הדס אחד על שדרת הלולב (העומדת מול פני האדם האוגד), הדס שני צמוד ללולב מימין, הדס שלישי צמוד ללולב משמאל. לאחר מכן יניח ערבה אחת צמודה מימין להדס הימני וערבה שניה צמודה משמאל להדס השמאלי. לאחר מכן יקשור את שלושת הרצועות על כל האיגוד הזה חזק כל עלה בשני קשרים. (לדעת המשנ"ב ינהג כך רק מי שמוחזק כחסיד, אך הספרדים נהגו כך בכל מקרה)</p> <p>מה מלמטה ההדס והערבה והלולב צריכים להיות שוים מלמטה ולא אחד גבוה מהשני</p>	<p>5. איך יש לאגוד את הלולב וההדס והערבה ?</p>	<p>5.</p>

6.	מי ששכח לאגוד בערב יו"ט האם יוכל לאגוד ביו"ט?	לדעת הרב אליהו – אסור לאגוד ביו"ט ולקשור קשר כפול ורק קשר עניבה ביו"ט מותר, או שיכרוך את החוט או העלה סביב המינים. ויש מתירים לתלוש עלה לצורך כך מהלולב ביו"ט.
7.	האם גם איטר יחזיק לולב בימין ואתרוג בשמאל?	לאשכנזים – יחזיק לולב ביד שמאל ואתרוג בימין לספרדים – יחזיק לולב בימין ואתרוג בשמאל כמו כל אדם
8.	האם מותר לאכול לפני נטילת לולב?	אסור לאכול לפני נטילת לולב. במיוחד יש להקפיד על כך ביום הראשון שהוא מדאוריתא.
9.	ממתי ועד מתי אפשר ליטול לולב?	לכתחילה מהנץ החמה ובשעת הדחק אפילו מעלות השחר. אפשר ליטול עד שקיעת השמש.
10.	האם מותר לתת את הלולב והאתרוג לילד קטן כדי שיברך?	ביום הראשון של החג (שאז המצוה מדאוריתא והלולב צריך להיות "לכם" – שלכם) יש לתת לקטן את הלולב רק לאחר שברכת וניענעת ויצאת ידי חובה. אין לתת לקטן לפני שהגדול יצא ידי חובה כיוון שקטן "קונה ולא מקנה" כלומר אינו יכול להקנות ואז אני מנענע בלולב שאינו שלי ולא יוצא ידי חובה.
11.	איך צריך לאחוז את הלולב והאתרוג בזמן הניענוע ובזמן ההקפות באמירת "הושענא"?	צריך לאחוז את הלולב והאתרוג בזמן הניענוע ובזמן ההקפות באמירת "הושענא" כאשר האתרוג מוצמד ללולב ולא בצורה כזו שהלולב מופרד מהאתרוג.

אושפיזין

כולנו יודעים את דברי חז"ל האומרים שבכל לילה אנו מארחים את אחד מהאושפיזין (האורחים) בסוכה.

האם אכן נישמתו של אברהם או יצחק או יעקב או משה או אהרן או יוסף או דוד באה במשק כנפים ממרומי גן עדן ונוחתת על אחת הדפנות אצלנו בסוכה ??? ואם כן לשם מה?

בכל לילה אנו מזמינים את אחד האושפיזין לבוא ויחד עימו את שאר האושפיזין.

משמענות דבר זה היא שבליילה הראשון עלינו להתמקד באישיות המופלאה של אברהם אבינו לספר ולעיין בקורותיו ולספוג ממנו את תכונותיו הנעלות שהן: חסד, אמונה, עזרה לזולת, רחמים

בלילה השני אנו מתרכזים ביצחק ע"י העיון בקורותיו ומנסים לספוג ממנו את מסירות הנפש שלו, את כח הריכוז וההתבודדות שלו ואת מידת היראה שהיתה טבועה בו

בלילה השלישי נתעמק באישיותו של יעקב, בהתמודדותו מול כל המשברים, במידת האמת שלו, בעזרת ההתבטאות העדינה שלו כלפי הוריו, באמונה החזקה שלו בקב"ה.

בלילה הרביעי נקרא ונדבר על משה וננסה לספוג ממנו את מידת הענוה שלו, העזרה לחלש ולזר, הפרישות, וההתמסרות השלימה עד מסירת הנפש עבור עם ישראל.

בלילה החמישי נתרכז באהרן הכהן, באהבת שלום, ברדיפת שלום, ביכולת לנשוך את השפתים ולהיות בדום גם כשזואב ויש שאלות רבות כלפי מה שקורה ובכל זאת להאמין בלב שלם.

בלילה השישי אנו נלמד את דמותו של יוסף וננסה לקחת אלינו את יכולת ההתגברות על פיתויים, את ההכרה שהכל רק מד' למרות שיש לנו הצלחות, את היכולת לסלוח בלב שלם גם למי שפגע בנו.

בלילה השביעי אנו נתחבר לדוד מלך ישראל משיח ד'. נתחבר לאומץ הלב הנובע מאמונה בד', ליכולת לפנות לד' בכל מצב ובכל מקום, לכח להודות בכישלון ולקבל אחריות על מעשינו, לראיית השגחת ד' במציאות, לבטא את רגשותינו בעזרת מלאה וחופשית בשירת קודש או בשיחה לפני ד'.

האושפיזין לא מגיעים אלינו עם כנפיים דרך החרכים של הסכך אלא הודרים לפתחים בליבנו ובתנאי שנשאיר אותם פתוחים עבורם !!!

תקציר שאלות ותשובות בהלכות חג הסוכות וארבעת המינים.